

Motion till riksdagen

1987/88:Jo857

av Alf Svensson (c)

om åtgärder för att minska freonutsläppen

Sedan flera år tillbaka är det känt att ozonskiktet i stratosfären påverkas av utsläppen av fullständigt halogenerade klorfluorkarboner. Internationellt kallas de CFC och i Sverige som regel freoner.

Freonfrågan är internationell i så måtto att det inte spelar någon roll var utsläppen sker. Freonet söker sig upp i stratosfären, där klor frigörs, som sedan i en katalytisk process bryter ned ozon till vanligt syre utan att själv förstöras. På så sätt tunnas ozonskiktet ut. Detta skikt skyddar oss från solens ultraviolettera strålar. Eftersom uttunningen verkar vara starkast vid polerna berörs norra Sverige mer direkt än många andra länder.

”Ögon och bar hud måste skyddas mot direkt solstrålning under vårmånaderna. Trots försiktighetsåtgärder kommer hudcancerfrekvensen att öka dramatiskt. Också växter och djur kommer att bli skadade.” Det möjliga framtidsscenarioet varnar Henning Rodhe och Ivar Isaksen, professorer i meteorologi vid universitetet i Stockholm respektive Oslo, för i en artikel i Dagens Nyheter den 9 oktober 1987.

Ozonskiktet, det filter som skyddar jorden mot solens cancerframkallande ultraviolettera strålning, bryts ned i en allt snabbare takt. Över Antarktis har forskare kunnat konstatera att ett ”hål” i ozonskiktet har uppstått. Tecken tyder också på att ozonskiktet över hela norra halvklotet förtunnats. Det finns anledning att befara att hudcancerfrekvensen kraftigt kommer att öka.

Utsläppen av freoner anses allmänt vara huvudorsaken till att ozonskiktet förtunnas. Det är därför angeläget att allt görs för att minska användningen av freoner. År 1979 förbjöds användningen av freoner, i stort sett, som drivgas i sprayflaskor. Det medförde i runda tal en halvering av freon användningen i Sverige. I dag är den årliga användningen knappt 5 000 ton i vårt land, vilket motsvarar ca 0,7 % av freonförbrukningen i världen.

Användningsområdet för freoner är omfattande. Det sträcker sig från värmepumpar, kylanläggningar, skumplast, isoleringsmaterial i hus och väggar, till äggkartonger och hamburger förpackningar. Med tanke på att så gott som all freon som används, så småningom läcker ut som gas i atmosfären med de konsekvenser detta medför, borde användningen av freon förbjudas.

Freonfrågan uppmärksammades mycket i pressen under förra året. En medveten miljöopinion har ibland fått industrierna att deklarerat att de skall upphöra med utsläppen.

Internationellt har överenskommelser träffats om att frysa produktion och användning av freoner vid 1986 års nivå för att sedan minska användningen med 20 % fram till 1994.

De nordiska miljöministrarna har gjort ett uttalande som syftade bl. a. till en 25-procentig minskning av freonanvändningen till år 1991. Med tanke på frågans vikt för oss nordbor, större uttunning av ozonskiktet vid polerna, borde vi ha en högre målsättning.

Hittills har riksdagen endast uttalat sig om avfallshanteringen i vad gäller kyl- och frysskåp. Det är nu angeläget att riktlinjer antas för att begränsa freonanvändningen, eftersom förbrukningen i Sverige 1984 var ca 0,54 kg/invånare mot världsförbrukningens 0,2 kg/invånare. Olika möjligheter måste därför prövas för att snabbt få ned den inhemska förbrukningen av freon.

Inom isoleringstekniken borde freonet i många fall kunna ersättas med något annat medium. Även inom värmepumpstekniken finns andra alternativ. Forskning pågår bl. a. för utveckling av s. k. hybridvärmepumpar som använder metaller och vätgas i stället för freon och el. Med tanke på att denna teknik knappast är konkurrenskraftig med nuvarande elpriser, är det angeläget att staten tar på sig ansvar för att denna teknik utvecklas.

Skatteinstrumentet bör användas för att stimulera övergång till annan teknik. Förslagsvis bör freonet beläggas med en skatt på ca 50 kr/kg.

Anvisningar inom olika områden skulle också minska användningen. Exempelvis inom värmepumpstekniken. Luftvärmepumpar har en särskilt stor freonmängd. En 5 kW luftvärmepump innehåller mer än 5 kg freon, en på 10 kW mer än 10 kg freon osv.

Värmepumpar är i dag oftast så konstruerade att freonet måste släppas ut innan lödning av skarvar, där freonet passerar, kan göras. Det går inte att göra någon lödning med freon kvar i systemet. Däremot kan freonet tas till vara när en värmepump töms, om man har sådan specialutrustning tillgänglig. Eftersom denna utrustning är besvärlig att använda, särskilt om värmepumpen skall repareras på platsen, kommer den sällan till praktisk användning. En servicetekniker för värmepumpar måste ofta ersätta över 25 kg utsläpp freon under en enda arbetsdag.

Kompressorer, kondensorer, förångare och ventiler i värmepumpar är i de flesta fall fastlödda vid kopparrör som leder freon mellan dessa komponenter. Det finns dock kompressorer som har förskruvningar med ventiler som går att stänga. Då är det enkelt att koppla bort kompressorn och ändå behålla den allra största delen av freonet kvar i värmepumpen. En ytterligare fördel är att man då slipper använda öppen låga vid reparation. Det är annars svårt att få en värmepump helt fri från freon utan att värma alla komponenter så att freonet förgasas. När freonet i dessa fall upphettas med öppen låga blir det alltid små mängder som förvandlas till en mycket giftig gas vid kontakt med lågan. Denna typ av freongas användes bl. a. som stridsgas under Vietnamkriget.

Många av nackdelarna med de vanligaste värmepumpskonstruktionerna har alltså eliminerats av vissa tillverkare. Det enda rimliga är att speciella bestämmelser införs, så att alla värmepumpar vid tillverkningen blir försedda med service- och miljövänliga anslutningar till freonsystemet. En beskattning av freonet enligt ovan skulle verka stimulerande på att dessa anslutningar också införs i befintliga anläggningar. Motivationen ökas då också för att samla upp freonet och låta det gå till regenerering.

Det vore t. ex. rimligt att kräva att ventiler som går att stänga mellan olika huvudkomponenter skall finnas, så att kondensorer, förångare, kompressorer etc. går att byta ut medan freonet i övriga delar förblir kvar i värmepumpen. Dessutom borde det finnas komponenter som anger när rätt mängd freon finns i värmepumpen. Då räcker det att vid freonbrist bara fylla på systemet, i stället för att först släppa ut all freon och sedan väga in rätt mängd, vilket nu förekommer.

En ytterligare åtgärd vore att kräva en särskild behållare som tar emot freongasen om den s. k. smältpluggen löser ut. När det är tryck i behållaren skall värmepumpen slå ifrån. Genom freonets tryck skall behållaren stängas när den skruvas bort för tömning hos tillverkaren.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förbud av användningen av freon inom områden där det utan större svårighet kan ersättas av annat material,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om beskattning av freon enligt vad som anförts i motionen,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder för ökad forskning och ersättningsteknik för freonanvändningen,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om bestämmelser som kan förhindra freonutsläpp från värmepumpar i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 26 januari 1987

Alf Svensson (c)